

פרוטוקול מס' 306

מישיבת ועדת החוקה, חוק ומשפט
מיום ב', יז' באדר א' תשל"ג - 19.2.73, שעה 9.00

נכחו:

חברי הוועדה:

י. גולדשמידט - היו"ר
י. ארידור
מ. אביזוהר
א. אנקוריון
ס. ביבי
ב. הלוי
ג. האוזנר
א. עופר
י. קורן
י. ה. קלינגהופר

מזמנים:

א. ידין - המשנה ליועץ המשפטי לממשלה
ס. ארן - משרד המשפטים
ג. רקובר - משרד המשפטים, היועץ למשפט
עברי
י. בן-ארי - משרד המשטרה

מזכירת הוועדה: ר. מלחי

רשמה: ח. ביתן

חוק האבידות, תשל"ג-1973 (נוסח לבן
שחזר מוועדת המשנה, מעיפים 11-14).

סדר היום:

111

(נתקבל ביום 21.2.73)

אני פותח את הישיבה.

היו"ר י. גולדשמידט:

חוק האבירות, תשל"ג-1973

סעיף 11

בפיסקה (2) צריך לבוא "סעיף 4" במקום "סעיף 4 (ג)".

מ. ניבי:

זו טעות דפוס.

מ. ארן:

בסעיף זה אין כותרת שוליים.

היו"ר י. גולדשמידט:

כותרת השוליים היא: "ביצוע ותקנות".

מ. ארן:

בסעיף זה או לפני סעיף זה יש להבהיר מה יעשו המשטרה או הרשות המקומית באבירה

י. ארידור:

שהגיע אליהן. לדעתי, צריך להסמין במפורש את שר המשטרה, באישור שר המשפטים, לקבוע תקנות שיאסרו גם-כה ייעשה באבירה במקרה שתפקידי המשטרה וטכניויותיה הועברו לרשות מקומית. איני אומר שסמכות זו אינה כלולה סמילא בסמכות הכללית של שר המשטרה להתקין תקנות, גם ללא סעיף מפורש, אבל דווקא משום שענין זה הוא נטל על המשטרה ואנו מעתיינים בכל זאת בהסדר חוקי בנושא זה, אני מציע שתהיה סמכות מפורשת לשר המשטרה, באישור שר המשפטים, לקבוע מה יעשו המשטרה או הרשות המקומית באבירה. הוראה זו דרושה גם כדי שיהיה ברור כי השר חייב להתקין תקנות בנושא זה. צריך להיות הסדר קבוע, ולא שהענין יהיה תלוי בהחלטה של מפקח משטרה.

האם ענין זה אינו כלול כבר בסעיף 11?

א. ירדין:

ייתכן שזה כלול בסעיף 11, אבל כדי למנוע ספק וכדי שיהיה מורה דרך לצורך להתקין

י. ארידור:

תקנות אלה, אני מציע להוסיף את ההוראה האמורה. אם לא נוסיף הוראה זו, אני חושש, נוכח עמדת המשטרה, שלא יותקנו תקנות בנושא זה.

יחד עם זה יש לי ספק משפטי - לא ביחס למשטרה, אלא ביחס לרשות מקומית - שאם לא נכתוב דבר זה מפורשות, ייתכן ששר המשטרה לא יוכל להתקין תקנות למקרים שרשות מקומית קיבלה לידיה את תפקידי המשטרה.

נראה לי שיש הוראות עודפות ואפשר לשבץ את סעיף 4 (ג) בסעיף 11 (2). צריך שכל

י. קורן:

הענין יהיה מרוכז בסעיף אחד.

אם אנו מאזכרים את סעיף 4 בסעיף 11 (2), פירוש הדבר שאנו כוללים גם את 4 (א),

היו"ר י. גולדשמידט:

גם את 4 (ב) וגם את 4 (ג), ואם אנו כוללים גם את 4 (ג), הרי שיש כאן שלילה של שלילה, כי סעיף קטן (ג) מדבר על סוגי אבירות שמעיף 4 (א) ו- (ב) לא יחול עליהם.

אשר להצעת חבר-הכנסת ארידור להוסיף שר המשטרה יתקין תקנות שיקבעו מה ייעשה באבירה שהגיעה לידי המשטרה או לידי רשות מקומית, היתה בזמנה הצעה של ד"ר רקובר לכתוב כי המשטרה תעשה מאמצים סבירים כדי לגלות מי בעל האבירה, אולם הצעה זו לא נתקבלה גם מפני שהוראה מעין זו מופיעה בהוראות הקבע של המשטרה. נכון שלא חוק זה מחייב את המשטרה להשתמש בכל האמצעים הסבירים העומדים לרשותה כדי לגלות את בעל האבירה, אלא זה כתוב במקום אחר, ואותה הוראה אינה חלה אוטומטית על רשות מקומית. כיוון שאין הוראה שגם רשות מקומית תפעל בהתאם להוראות הקבע של המשטרה, יש חלל בענין זה.

למעשה זה לא נקבע בפקודת המשטרה או בתקנות המשטרה, אלא בחוק הפלילי, בסעיף בדבר

י. בן-ארי:

גניבה על-ידי מציאה. עקרונית איני מתנגד להצעת חבר-הכנסת ארידור, אבל צריך לבחון אם ענין זה אינו משתמע ממילא מהסיפה של סעיף 10 האומרת:

י. בן-ארי:

"אצילה זו יכול שתהיה מוגבלת או מותנית". אם כן, יכול להיות שעם אותה רשות מקומית יהיו תנאים אחרים.

ג. רקוב:

כמובן, כל הוראה שתבהיר כי יש חובה על מקבל המציאה לחפש את המוצא תחתור לקראת מגמת המשפט העברי אשר קבע בכל עת את האפשרויות המתאימות לאותה תקופה למציאת הבעלים. כאשר נהגו לעלות לירושלים, קבעו את ירושלים כמקום מפגש בו צריך להכריז על המציאה, אולם אחר-כך, כשנשתנו הסדרים, קבעו סדרי אלטרנטיביים. כמובן, יהיה זה מתאים למגמת המשפט העברי אם נחייב את המשטרה לנהל ריכוז של המציאות ואם נטיל חובות מקבילות על הרשויות המקומיות.

א. ידין:

חבר-הכנסת ארידור העלה נקודה מסוימת לגבי רשויות מקומיות, ואני רוצה להוסיף נקודה. אני מסכים אתו שתקנות שר המשטרה לפי סעיף 11 ולפי סעיף 4(ג) צריכות לחול גם על הרשויות המקומיות. כלומר, אם חקיקת המשנה בענין זה צריכה להיות ממלכתית, ולא ייתכן שבראש העין, למשל, יהיה חוק עזר אחד לטיפול באבידות ובפתח-תקוה יהיה חוק עזר אחר. הטיפול באבידות גם בראש-העין וגם בפתח-תקוה צריך להיות בהתאם לתקנות הכלליות שמתקין שר המשטרה באישור שר המשפטים. רצוי להבהיר ענין זה כדי שלא יהיה ספק מבחינה קונסטיתוציונית שמא הרשות המקומית היא שצריכה להתקין את התקנות, והתקנות הממשלתיות לא יחולו.

אני מציע לשקול את האפשרות, שכאשר מקבלת העירה על עצמה את הטיפול באבידות לפי סעיף 10, היא באה במקום המשטרה או במקום המדינה גם לגבי דכישת הבעלות. יש פנים לכאן ולכאן. יכולה להישמע טענה, שהנה העיריה מטפלת באבידה ועושה סידורים, אך לבסוף, כשלא נמצא בעל האבידה, אין האבידה נשארת בידיה אלא היא עוברת למדינה. כיוון שענין זה אינו מוזכר בסעיף 10, המסקנה מהחוק כפי שהוא בנוי כעת היא, שאם נשללת הבעלות מהבעל המקורי, עוברת האבידה למדינה גם כאשר הרשות המקומית מטפלת בה. ייתכן שזה עדיף, כי רצוי שהסדרי הבעלות יהיו אחידים, בין שהמדינה מטפלת באבידה ובין שהרשות המקומית מטפלת בה. בשאלה זו צריך להכריע.

סוגיה אחרת היא הסבנה של סעיף 11. אני מציע שנישאר במסגרת המקובלת עלינו. קודם כל הרישה קובעת סמכות כללית להתקין תקנות, ואילו הפיסקאות (1) עד (3) באות להוסיף דברים שיש ספק אם הם כלולים בסמכות הכללית ברישה. המלים "בין השאר" המופיעות ברישה באות לרבות דברים שאנו יודעים כי אינם כלולים, או דברים שיש לנו ספק אם הם כלולים לברישה. אני מסכים שהפיסקאות הללו צריכות להזכיר את כל הדברים שאינם נובעים מהסעיפים עצמם. הייתי מוכן לשלב כאן את ענין הצעדים שהמשטרה צריכה לנקוט כדי לאתר את בעל האבידה, מפני שלפי הסעיפים המטריאליים של החוק אין חובה על המשטרה לחפש את בעל האבידה, ואם שר המשטרה יתקין תקנות בענין זה לפי סעיף 11, יאמרו לו שאין לו סמכות לעשות זאת. אפשר להזכיר זאת במחת הפיסקאות בסעיף 11.

גם אני איני מבין את פיסקה (2). מהן האבידות שהוראות סעיף 4 אינן חלות עליהן, האם אלה אבידות שמעיפים קטנים (א) ו(ב) בסעיף 4 אינן חלות עליהן, או אבידות שגם 4(ג) אינו חל עליהן? נציע לוועדה פורמולה כללית יותר שתתייחס לאותם דברים שאינם כלולים בלאו הלי בסמכות הביצוע.

ד. ארן:
בסעיף קטן (ג) כתוב: "סוגי אבידות שהוראות סעיף זה לא יחולו עליהם", כלומר, סעיף 4 אינו חל עליהם.

אשר לשאלה מה ייעשה באבידה כשמטפלת בה העיריה, אני מניח שהעיריות לא יסכימו לקבל על עצמן את השטפול באבידות, אלא אם כן יקבע שר המשטרה מה ייעשה בת-לאחר שלא נמצאו בעליהן, וכשם שהמשטרה מצפה היום שיענירו את כסף הפדיון לקרן המשטרה, כך גם מצפות העיריות שימסרו את הפדיון לקרן העיריות.

ס. ארן:

אשר להערת חבר-הכנסת ארידור, אני מציע הצעה שהועלתה במשך הדיון: להקדים לפיסקה (א) הנוכחית פיסקה נוספת שתאמר: "ובין השאר לקבוע הסדרים לטיפול באבידות על-ידי המשטרה והרשויות המקומיות".

ב. הלוי:

לא אתייחס לניסוח ברגע זה. אני מבין שהכוונה לסעיף 4(א) ו-4(ב). אולם אם הוועדה אישרה בסעיף קטן (ג) סמכות כה כללית להתקין תקנות, נראה לי שחוקיקת המשנה תסתור את כל החוק.

א. ידין:

הוועדה שינתה את סעיף 4.

מ. ביבי:

סעיף 4(ג) בחוברת הכחולה אמר: "הוראות סעיף זה לא יחולו לגבי אבידה שהיא תעודה, שטר - למעט שטרי כסף - או מסמך אחר, המוצאים, לפי דין או נוהג, לפקודה או למוכ"ז ומקנים לאוחז את הזכות הנדונה בהם". כיוון שסעיף 13(2) לחוברת הכחולה אמר מה ייעשה במסמכים שסעיף 4(ג) חל עליהם, מצאנו לנכון לבטל את האמור בסעיף 13(2) ולומר את הכל בסעיף 4(ג). זה הגלגול של סעיף 4(ג). בתקנות ששר המשטרה יוציא בענין זה הוא יוכל לקבוע שהמדינה לא תזכה במסמכים מסוג זה אלא אם עברה תקופה ארוכה יותר.

י. בן-ארי:

עד כמה שידוע לי, לא יוכל המוצא לקנות בעלות על מסמכים מסוג זה. בתקנות של שר המשטרה הקיימות כיום בקשר לסוג מסויים של אבידות יש סעיף המדבר על מסמך של רשות ישראלית (קורא את הסעיף), אחר-כך יש הוראה בקשר למסמך של רשות מדינה זרה, ויש הוראה בקשר למסמך בעל ערך לכאורה האומרת שצריך לשמור את המסמך חמש שנים, וכעבור התקופה האמורה תנהג בו המשטרה כפי שיוורה המפקח הכללי.

דרושה כאן הוראה שתסמין את שר המשטרה להתקין תקנות שיוורו איך לנהוג לגבי מצבאות מסוג זה שאי-אפשר להקנות בשום אופן למוצא, כגון אקדח או תחמושת.

מ. ביבי:

גם שטר חוב אי-אפשר להקנות למוצא.

ב. הלוי:

בכל אופן צריך לראות את סעיף 4(ג) כפי שנתקבל בוועדה. סעיף 4(ג) כפי שהוא מופיע בנוסח הלבן הוא רחב מאד. בחוברת הכחולה דובר על סוגים שר המשטרה יוכל-להוציא מכלל תחולת הסעיף, אך כל זה הוצא בנוסח הלבן ולשר המשטרה ניתנה סמכות כללית לקבוע סוגים שהוא רוצה, ולא דווקא סוגים שהוועדה דיברה עליהם. הצעתי היא להגביל את סעיף קטן (ג) ולהגדיר בדיוק מה תהיה הסמכות. ברגע זה הסמכות נראית כל כך רחבה שהכל יהיה כפוף לתקנות שהשר יתקין, והלא לא התכוונו להקנות סמכות כה כללית לשר. בהתאם לזה יהיה צורך לבסח אחר-כך את סעיף 11(2).

י. ה. קלינגהופר:

אני מציע שסעיף 4(ג), הדין בתקנות מיוחדות במינן, שהרי אלה תקנות בהן ניתן גם לקבוע סטיות מהוראות החוק, יקבע כי תקנות אלה יהיו טעונות אישור ועדת החוקה, חוק ומשפט, ואז לא יהיה צורך בפירוט שהציע חבר-הכנסת הלוי. אולי טוב גם שדברים אלה יהיו גמישים ונתונים להתאמה קלה יותר ללקח שלומדים מהנסיון. אני מציע שרק תקנות מיוחדות אלה יהיו טעונות אישור ועדת החוקה חוק ומשפט, ולא תקנות לפי סעיף 11 שהן תקנות ביצוע, תקנות משלימות.

היו"ר י. גולדשמידט:

סעיף 11 טעון ניסוח והשלמות, כעיקר בהתחשב באצילת'סמכויות ותפקידים לפי סעיף 10, כדי שבנוגע לטיפול באבידות יהיו הוראות אחידות לגבי המדינה ולגבי רשויות מקומיות, כפי שהציעו חבר-הכנסת ארידור ופרופ' ידין. שנית, סעיף זה טעון השלמה כדי לאפשר למעלה מכל ספק רשויות מקומיות, אשר קיבלה לידיה את הטיפול באבידות לפי סעיף זה, תהיה לבצלת האבידה, כשם שהמדינה הופכת לבעלת האבידה כאשר היא מטפלת בה. כפי ששמענו, גם זה איננו נובע ברורות מסעיפים 10 ו-11 כפי שהם מנוסחים עתה.

היו"ר י. גולדשמידט:

שלישית, נשאלת השאלה אם יש לחזור ולהגדיר בסעיף 11 ואותה הסמכות הנזכרת בסעיף 4, ואם כן, האם להתייחס רק לסעיפים קטנים (א) ו(ב) או גם לסעיף קטן (ג). לאחרונה נתוסף השיקול שיש לבדוק מה החליטה בדיוק הוועדה בסעיף 4, כלומר, האם התקנות הנזכרות בסעיף 4 (ג) מאפשרות רק להאריך את התקופות, או גם להוציא דברים מסויימים מסגרת תחולת סעיפים 2 ו-4 בחוק זה. אם הוחלט להסמיך את שר המשטרה, באישור שר המשפטים, להתקין תקנות הקובעות כי החוק לא יחול בכלל על דברים מסויימים, הרי שיש בענין זה שתי גישות: לפי גישת חבר-הכנסת הלוי יש לצמצם את הסמכות הזאת לסוגי אבידות, ולפי גישת חבר-הכנסת קלינגהופר יש להימנע מפירוט כזה, כי בהכרח שרשימה כזאת תהיה בלתי שלימה, אם לא מקרית, וכדי להבטיח את תקינות התקנות הללו הוא מציע שהן יאושרו על-ידי ועדת החוקה, חוק ומשפט. אני מציע שלא נוסיף להתווכח בענין זה, אלא בשגב אליו כשיהיה לפנינו הנוסח הסופי, כולל סעיפים 4 ו-11, בהתחשב עם ההערות שהושמעו כאן ושהיו מוסכמות פחות או יותר.

א. אנקוריון:

אני מבין שהזכות להתנגד להצעה שהוועדה תחזור לדון בענין התקנות תישמר כשיבוא

הנוסח הסופי לפני הוועדה.

היו"ר י. גולדשמידט:

- כן.

י. בן-ארי:

לא התכוונו לכך שהחוק לא יחול, אלא להיפך, הצד הבסיסי של השבת אבידה חל. פה מדובר על כך שסעיף 4 לא יחול, אבל החוק יחול תמיד.

היו"ר י. גולדשמידט:

אם הוועדה תרצה לשנות את סעיף 4, זה יוכל להיות רק נושא לרוויזיה.

י. ה. קלינגהופר:

הערה ניסוחית לסעיף 11 - בסוף הרישה אני מציע להוסיף את המלה "בהן".

סעיף 12

י. ארידור:

נוסח סעיף זה שולל את האפשרות שיחול ההסכם כשיש הסכם, ויכול מאד להיות שאבידה כרוכה בהסכם, למשל, במקרים האמורים בסעיף 7. אם יש הסכם, אין שום סיבה שלא תהיה עדיפות להסכם הזה, ולכן צריך היה לכתוב, לדעתי, בסעיף 12: "הוראות חוק זה יחולו כשאין בחוק אחד או בהסכם הוראות אחרות לענין הנדון". כאן מציע אני לכתוב "אחרות" במקום "סיוחדות", כי המלה "סיוחדות" גם אינה מתאימה להקשר זה של החוק. השאלה היא אם יש הוראות אחרות.

א. אנקוריון:

אם בבית מלון יש שלט בו כתוב באותיות קטנות שאבידות הנמצאות במקום שייכות

לבעל בית המלון, האם זה הסכם?

י. ארידור:

אם זה הסכם בר תוקף, הוא עדיף, ואם זה זה הסכם שאינו בר תוקף, החוק עדיף. טובן שאנו חייבים לכבד הסכמים שיש להם שייכות לאבידות. איני רואה שום סיבה לא לעשות זאת. איני בא להעדיף חוק זה על איזה שהוא הסכם.

היו"ר י. גולדשמידט:

ואמנם החוק אינו עדיף. אם ההסכם חוקי והוא מוגן על-ידי אחד החוקים החלים עליו, הרי סעיף 12 אומר: "הוראות חוק זה יחולו כשאין בחוק אחד הוראות סיוחדות לענין הנדון".

י. ארידור:

זה עדיין לא נותן מעמד של עדיפות להסכם לפי חוק החוזים, כי הכוונה להוראות ענייניות של החוק, ולא להוראות של הסכם על-פי החוק. אנו מכבדים הסכמים בנושא זה אם הם עומדים במבחן חוק החוקים האחרים. הסכם שעבר את כל מבחני הסבירות אין שום סיבה לבטל אותו.

א. אמנונין:

אני בכלל מתנגד לכך שמכניסים לחוק דבר
מה היכול להפוך את כל החוק על פיו. אני
מכבד הסכמים, אבל פה מדובר על הסכם המבטל את ערך החוק במקרה זה. הבה
נחשוב איזה מין הסכם יכול להיות לגבי אבידות. הבאתי את הדוגמה של
שלט בבית-מלון. נתאר לעצמנו שבצידו השני של כרטיס הנסיעה יהיה כתוב,
שאם הנוסע משאיר חפץ בלשהו באוטונוס, החוק לא יחול, והחפץ יהיה שייך
לחברה. לפי הצעת חבר-הכנסת אירדור הסכם כזה יהיה עדיף על החוק. כלום
רוצים אנו בזה? הרי אנו מחוקקים חוק בענין זה. אם מדובר באבדה, אנו
צריכים לקבוע הוראות ברורות בחוק. אין זה מתקבל על דעתי שבמו ידינו
נכניס לחוק הוראה שתאסר כי הסכם עדיף.

ס. אביזורה:

בתחילה היה לי ספק בקשר להוראות חוק אחר.
אפשר להביא כדוגמה מנהג עתיק לגבי דברים
הנטרפים בים. אין זה ענין של הסכם, אלא זה מנהג הקיים מקדמת דנא.

י. בן-ארי:

יש חוק בקשר לדברים הנטרפים בים.

ס. אביזורה:

אבל החוק בקשר לדברים הנטרפים בים בא לתת
גושפנקא למנהג.

אני מתנגד לענין ההסכם שהציע חבר-הכנסת
ארידור, כי אפשר שחברת נסיעות תבוא בהסכם עם העירייה לא למסור אבידות
לידיה.

י. ארידור:

לא, הכוונה להסכם עם המאבד, לא עם העירייה.
ברור מתוך הטקסט שמדובר בהסכם המחייב את
המאבד.

ג. דקובר:

- לאו דווקא.

ס. אביזורה:

הנוסח הכללי של הסכם בעלמא הופך את החוק
על-פיו.

הייתי מציע להשאיר את סעיף 12 כמו שהוא
באשר הוא מדבר על הוראות מיוחדות. זה סעיף לקס-ספציאליס.

ס. ביבי:

אני חושב שהצעת חבר-הכנסת ארידור מדחיקה
לכת במידה כזאת שהיא עלולה לסכל את סגת
החוק בחלק גדול, כי אפילו יש הסכם בקשר לאבידה אדם אינו יודע מראש
מה הוא עלול לאבד. ההסכם מכתיב לו דבר שאינו יודע באיזו מידה הוא
יינזק ממנו. נניח שחברת תעופה כתבה על שלט שאינה אחראית לאבידות
ואחת הנוסעות איבדה טבעת יהלום יקרה.

ס. ארן:

זה נכון מבחינת חוק השומרים, והשאלה היא
רק אם יש העברת בעלות בצורה כזאת שבעבור
יום עובר החפץ לחברת התעופה.

ס. ביבי:

חומרתו של הסכם כזה אינה מוחשית בתחילה
למאבד והיא עלולה להתגלות לו בסוף, כשהוא
מאבד חפץ כלשהו. לכן אני מציע לא להכניס לחוק את ענין ההסכמים ולהשאיר
את סעיף 12 כמו שהוא.

ג. הלוי:

אני יכול להעלות על דעתי הסכם בבית מלון
הקובע שלא עובד הנקיון שמצא את החפץ יהיה
לבעל המציאה לאחר שמילא כל התנאים, אלא בעל בית המלון. אם יתנהל משפט
בענין זה ועובר הנקיון יטען שהחוק קובע אחרת, מה יהיה עדיף, החוק
או ההסכם? האם אין צורך להבאיר ענין זה?

ס. ארן:

על כך חל סעיף 3.

ג. הלוי:

נניח שעובדת הנקיון מוצאת חפץ בחדר
ואינה מודיעה על כך לבעל בית המלון. מה

באשר לזכות הקניין?

מ. ארן: כסעיף 4(ב) נאסר שאם לא קיים המוצא הוראות סעיף 2 אין הוא רוכש את זכות הקניין.

ב. הלוי: אם כך הדבר, אולי היה צריך לכתוב בסעיף 4(ב): "לא קיים המוצא הוראות סעיף 2 או סעיף 3".

מ. ארן: יכול להיות שצריך לתקן את סעיף 4(ב).

ב. הלוי: אני יכול לתאר לעצמי התניות שאינן מוגבלות לסעיף 3. בחוק השומרים כתוב: "הוראות חוק זה יחולו על שמירת נכסים כשאינן בדין אחר הוראות מיוחדות לענין הנדון, ובאין כוונה אחרת משתמעת מן ההסכם בין הצדדים". נכון שבחוק השומרים יש צדדים מוגדרים העומדים מיד לנגד עיני המחוקק, אבל תראו עד כמה הוא מדחיק לכת באמרו: "ובאין כוונה אחרת משתמעת מן ההסכם בין הצדדים". שמירה יוצרת תמיד יחסי הסכם, והבעיה היא רק פרשנות כוונת הצדדים. למעשה בעל אבידה ומוצא אבידה יכולים להיות קשורים בהתחייבויות מיוחדות השוללות בדרך-כלל את זכות הבעלות מהמוצא, ועד עכשיו קשה לתת תשובה מוסמכת מה עדיף, הסכם מיוחד מסוג זה - ונניח שהוא לא בלתי חוקי - או החוק. אם כן, ענין העריפות הוא קושיה שצריך לפתור אותה.

י.ה. קלינגהופר: חוק השומרים מקומו במשפט הפרטי, בעוד שהחוק שלפנינו שייך אמנם בהוראות מסוימות למשפט הפרטי, אך אני רואה את עיקרו בתפקיד שיהיה על-פיו למשטרה או לרשות מקומית, וכאן מתערב כבר המשפט הציבורי בהסדר הענין. זאת הכוונה. אבידות הן ענין עדין מאד, והמדינה רוצה להתערב בענין זה יותר משהיא מתערבת בדרך-כלל בשאלות של קניין. לכן הייתי מיעץ לא לערב את שני הדברים, כי זה עלול לסבך את הענין. נשאר את הדבר במסגרתו הנוקשה ההולמת את עצם הבעיה והנושא ולא נכפוף את החוק לדיני כרימת הסכמים, לרצון הצדדים, ואיני יודע למה עוד.

שאלה אינפורמטיבית - האם כוונת ועדת המשנה היתה שסעיף 12 יחול גם על דיני עונשין? אם מדובר בגניבה תוך מציאה לפי החוק הפלילי, האם זה כבר ישלול את האפשרות להעמיד אדם לדין גם לפי סעיף 9 לחוק זה? בדרך-כלל איננו מגבילים את התביעה, אבל זו רק שאלה אינפורמטיבית.

מ. ביבי: לא דנו במפורש בשאלה זו בוועדת המשנה, אבל באורח כללי חשבנו, שאם יש בחוק אחד הוראות מיוחדות לגבי הדברים האמורים בחוק זה, לא יחולו הוראות החוק שלפנינו.

י.ה. קלינגהופר: אבל מה ההשלכה של סעיף זה על האפשרות להאשים אדם, האם אפשר להאשים אותו לפי החוק הפלילי, או שאפשר להאשימו רק לפי סעיף 9 לחוק השבת אבידות? אין זה רק ענין של מידת העונש. אם אין שוללים תביעה על-פני סעיף 9 לחוק זה במקרה שמדובר בעבירה גם לפי החוק הפלילי, הרי אפשר לבסח שני סעיפי אישום בכתב האישום, ואם האיש יזוכה בשל סעיף אישום אחד, ייתכן שייצא אשם לפי סעיף אישום אחר.

י. בן-ארי: הוראה מיוחדת קיימת, למשל, בפקודת השטרות הקובעת הסדר מיוחד לגבי צ'ק שאבד. אדם שאבד לו צ'ק יכול לדרוש את הכסף חזרה. זו דוגמה של הוראה מיוחדת.

י. גולדשמידט: השאלה העיקרית שהדעות חלוקות בה היא אם להזכיר הסכם בסעיף 12. נראה שכדאי לבסח את סעיף 12 כך שלא ברבה משפטים בענין זה ושל לא יהיו הדבה מקרים, בהם יטען המוצא, מצד אחד, כי לפי החוק האבידה היא שלו, ואילו החברה תטען שיש הסכם הקובע אחרת. אולי פרופ' ידין יציע לנו מוצא כדי שלא ניכנס לסבך זה. חבר-הכנסת קלינגהופר העלה את השאלה אם יש בפילות בתחולה, היינו אם חל חוק זה וחל החוק הפלילי באופן אקסולטיבי.

היו"ר י. גולדשמידט:

נראה לי שיש להשאיר כאן את המלה "מיוחדות" ולא להחליפה ב"אחרות". אם נכתוב בכל החוקים "הוראות אחרות", זה יהיה מעגל קסמים: זה לא יחול, וזה לא יחול.

א. יריין:

הכוונה כאן היתה לאותו סעיף סטנדרטי המופיע בחוקים רבים, ולא שמנו לב לענין שהעלה חבר-הכנסת קלינגהופר, בצדק, היינו שהחוק נמנה רק בחלקו עם סדרת החוקים של המשפט האזרחי ובחלקו הוא שייך בכלל לתחום משפטי אחר לגמרי, משפט פומבי או קונסטיטוציוני.

אשר לענין החוזה, הייתי מקבל את דעת חברי-הכנסת אנקוריון וקלינגהופר לשאין להתייחס להסכם. אין מקום לכפוף את החוק באופן שטאלי להסכמים, כי אם נעשה זאת, גם סעיף 10 בדבר הרשויות המקומיות יהיה מיותר, שהרי החוק עצמו אומר שהסכמים כאלה עם חברות תעופה או עם רשויות מקומיות עדיפים. מצד אחר, לא הייתי אומר שאי-אפשר כלל להתנות על חוק זה, כי איני יודע מדוע הסכמים בין בעל בית מלון לבין עובדים בבית מלון בנוגע לטיפול באבידות - לא יוכלו להיות מחייבים. לכן אני סבור שעדיף לא להזכיר בסעיף את ענין החוזים.

בסעיף עצמו יש להתייחס להוראות מיוחדות ולא להוראות אחרות, וזה גם הנוסח בחוקים אחרים. ברור שעבירות לפי החוק הפלילי הרבה יותר כבדות מהעבירות לפי סעיף 9 לחוק זה, ואם אדם עבר עבירה לפי הסעיף בחוק הפלילי, יעמידו אותו לדין לפי הסעיף החמור במקום להעמידו לדין לפי סעיף 9 לחוק זה. אולם אם ענין זה מעורר יותר מדי ספיקות בוועדה לא הייתי מתנגד לפתיקת סעיף 12. הפקודה בדבר סחורות שנטרפו בים ופקודות אחרות כבודן במקומו מונח גם אם סעיף 12 לא יכלל בחוק זה. אבל את זאת אני אומר רק לדידם של אלה המוצאים שיש יותר מדי פרובלמטיקה בענין זה. אני כשלעצמי חושב שאפשר לקבל את סעיף 12 כמו שהוא.

י. ארידור:

הייתי מעדיף בסעיף 12 יימחק.

ב. הלוי:

אני חושב שצריך לקיים את סעיף 12. החוק הפלילי אינו מפריע כאן. יש גניבה על-ידי מציאה, וההוראה שלפנינו אינה גורעת מכך.

היו"ר י. גולדשמידט:

כיוון שסעיף זה מקובל בחוקים רבים, אני מציע שלא נהיה מהפכנים כאן ונשאיר אותו במקומו. לשיהצעה להוסיף בסעיף את המלה "הסכמים"

י. ארידור:

- או למחוק את הסעיף.

ב. הלוי:

הוזכר כאן שהסכמים יכולים לחול גם על משטרה או על רשויות מקומיות. אני מניח שחבר-הכנסת ארידור התכוון רק להסכם בין אנשים פרטיים.

י. ארידור:

זאת היתה הכוונה.

היו"ר י. גולדשמידט:

נצביע תחילה על ההצעה למחוק את הסעיף.

ה ע ב ז ה

ההצעה למחוק את סעיף 12 - לא נתקבלה

הסתייגות: לחבר-הכנסת ארידור.

היו"ר י. גולדשמידט:

נצביע על ההצעה להתייחס בסעיף 12 גם להסכמים במישור הפרטי, היינו בין אנשים או בין תאגידים, למעט המדינה.

ה ע ב ז ה

ההצעה לכלול בסעיף 12 הסכמים במישור הפרטי - לא נתקבלה

הסתייגות: לחבר-הכנסת ארידור.

היו"ר י. גולדשמידט:

אם כן, סעיף 12 נשאר כמו שהוא, עם המלה "מיוחדות".

סעיף 13

אושר.

סעיף 14

היו"ר י. גולדשמידט:

הכוונה היתה שתחילתו של סעיף זה תהיה ששה חדשים לאחר קבלתו. בינתיים עברו כבר חדשים-שלושה מאז נכתב הנוסח שלפנינו, ואם כן, צריך לשנות את תאריך התחילה בהתאם לכך. אני מבין שיש הסכמה שתחילת החוק תהיה כששה חדשים לאחר קבלתו.

סיימנו את הדיון בסעיפי החוק וניגש עתה לסוגיה שהעלה חבר-הכנסת הלוי ושאינה מופיעה בחוק. השאלה היתה אם לקבוע בחוק אפשרות - שאולי תפורט בתקנות - של קבלת שכר עם השבת האבידה לבעלה. אין הכוונה להחזרת הוצאות שנגרמו למוצא.

ב. הלוי:

כיוון שהיושב ראש הזכיר את ענין החזרת ההוצאות ברצוני לשאול אם יש סעיף בענין זה.

ס. ארן:

יש סעיף כזה בחוק השומרים.

ב. הלוי:

השאלה היא אם צריך לכתוב זאת בחוק שלפנינו, כי לא ברור אם חוק השומרים חל במקרה זה. אין זה כדאי לערב את חוק השומרים עם חוק האבידות. הייתי כותב בפירוש כי מי שמסלא את חובת המוצא לפי סעיף 2 זכאי להשבת הוצאותיו הסבירות.

א. ירון:

חוק השומרים דרוש לאו דווקא לצורך זה, אלא גם כדי לשחרר את המוצא מאחריות כשהחפץ מתקלקל. חוק השומרים חל בלאו הכי.

ב. הלוי:

איזה סעיף בחוק השומרים חל על הוצאות?

ס. ארן:

- הסעיף בדבר שיפוי הוצאות שמירה ואחריות שמירה.

ב. הלוי:

אם חוק השומרים חל, אני מסתפק בזה.

הנקודה העיקרית שאני רוצה לעמוד עליה היא שכר המוצא. אני מציע שהמוצא אשר מילא חובתו לפי חוק זה יהיה זכאי לשכר מאת בעל האבידה בשיעור מסויים של ערך החפץ האבוד. הייתי אומר, שאם שווייה של אבידה אינו עולה על 1,000 לירות, יקבל המוצא 10% כשכר, ואם שווייה עולה על 1,000 לירות, יקבל 5% גוספים על הסכום שמעל 1,000 לירות.

הנימוק להצעת זו הוא שמבחינה ציבורית אין זה רצוי רק לאיים על אנשים. יש תמיד פיתוי לגנוב מציאה, והחוק בא ומאיים, שאם המוצא לא ימלא את החובות המוטלות עליו, יוטל עליו קנס או מאסר, ואם היתה לו כוונה פלילית, הרי הוא בגדר גנב לפי החוק הפלילי. זו דרך אחת לספל בענין, אבל אנו יודעים שדרך זו אינה יעילה בכל המקרים. מצד אחר, ישנה הדרך של הענקת פרס. לעתים קרובות רואים אנו מודעות בעתון האומדות כי אבד ארנק, למשל, והמוצא הישר יזכה בפרס אם ימסור את המציאה.

ס. ארן:

בחוק החוזים יש פניה לציבור.

ב. הלוי:

הכרזה על פרס מעודדת, כנראה, אנשים למסור מציאות, כי אחרת לא היו בעלי האבידות מפורסמים מודעות בעתונים ומוציאים כסף על כך. אם אדם עני מחזיר לבעליה אבידה בעלת ערך רב, אני מצפה שבעל האבידה לא יסתפק, מבחינה מוסרית, באמירת תודה, אלא גם יתן לאותו עני מתנה או פרס. לפי החוק כפי שהוא מנוסח כיום אי-אפשר להכריח את בעל האבידה להעניק פרס למוצא, ואני מציע שכן נחייב אותו בחוק לעשות זאת.

ב. הלו"י:

אסמכתה להצעתו זו ישנה בכמה חוקים, למשל, בחוק האזרחי הגרמני, ה-B.G.B. אגב, אני חושב שבדורב החוקים הקונבנציונליים דיני מוצא הם חלק מהחוק האזרחי, וההתערבות הפומבית של המשטרה היא דבר משנו ולא עיקרי. גם במשפט העברי דיני אנידות הם בעיקרם חלק מהיחסים בין אדם לחברו, והמוסד הציבורי של המדינה הוא רק מוסד עזר. בכל אופן בחוק הגרמני, בחוק האוסטרי ובחוקים היונקים מהרעיונות האלה מופיע ענין הפרט במפורש. בחוק הגרמני הישן מדובר על פרט בשיעור של 10% כששורי האבירה הוא עד 1,500 מרק ועל 1% כששוריה למעלה מזה. בחוק ה-B.G.B. מדובר על 5% כששורי האבירה הוא עד 300 מרק, ועל העודף-1%. הוראות דומות ישנן בחוק האוסטרי ובחוק ההונגרי. בחוק השווייצרי כתוב שהמוצא זכאי לשכר הולם והוא משאיר את השכר המדוייק להכרעת בית המשפט במקרה הצורך, אבל הרעיון עצמו קיים.

לעומת זאת רעיון זה אינו חלק מהחוק האנגלי או הצרפתי, ואולי גם לא של המשפט העברי, אבל אין זה אומר שזה לא רעיון טוב. קורה שבעלי אנידות מכריזים על מתן פרט למוצא הישר, וזה מראה שזה מועיל במציאות. מצד אחר, גם הצד המוסרי מחייב לתת פרט למוצא ההגון. הפרט צריך להינתן לא על-ידי המדינה, כי כלפי המדינה חייב המוצא לקיים את החוק, אלא על-ידי בעל האבירה, כי צלעדי אותו מוצא הגון בעל האבירה לא היה יכול לצפות להשבת אנידתו.

ג. ארנ:

נושא זה ראוי בלי ספק לדיון בוועדה, וביקשתי את רשות הדיבור רק כדי להודיע שבמשרד המשפטים לא התעלמנו מנושא זה ובשלב מסויים הצענו - ויש לנו אפילו סעיף מנוסח - לתת פרט למוצא, אבל הממשלה שללה רעיון זה, בין היתר גם מפני שהוא זר למשפט העברי.

כרצוני לתקן רושם מוטעה שאין פרט למוצא לפי חוק זה. למוצא הישר יש פרט, כי יש לו סיכוי לקבל את הבעלות בסופו של דבר.

ד. קרוב:

הוזכר כאן שענין הפרט הוא בניגוד למשפט העברי. אף-על-פי-כן, כשהובא החוק לכנסת לקריאה ראשונה, המליץ חבר-הכנסת נריה לשקול אם אין להעניק פרט למוצא הוא עשה זאת משום שאנו מוצאים בהלכה העברית כמה תקנות שנתקנו כדי לעודד אנשים להשיב אנידות. ידועה תקנה הנוגעת לשבועה, היינו כשאדם מוצא מציאה ומשיב את האבירה לבעלים, והבעלים טוען: היו בארנק לא 200 לירות, אלא 500 לירות - חייב המוצא, לפי הדינים העבריים, להישבע כי מצא בארנק רק 200 לירות ולא 500 לירות. באה תקנה מאוחרת יותר אשר שינתה את הדין ואמרה כי מפני תיקון העולם, כדי לעודד אנשים להשיב אנידות, משחררים את המוצא משבועה, וכך גם מובא הדבר במשנה, בגיטין: "והמוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם". והרמב"ם מוסיף: "המוצא מציאה לא ישבע מפני תיקון העולם, שאם אתה אומר ישבע - יניח המציאה וילך לו כדי שלא ישבע; אפילו מצא כיס - היינו ארנק - וטען בעל המציאה ששני כסים קשורים היו ואי-אפשר שימצא האחד אלא אם נמצא האחר הקשור עמו - הרי זה לא ישבע". כך פוסק הרמב"ם, והוא הדין בענין השבת הוצאות. גם כאן פוסק הרמב"ם: "כל אותם הימים שמטפל באבירה קודם שימכרה בבית דין, אם האכילם משלו - היינו הוציא הוצאות - נוטל מן הבעלים. ויראה לי: שהוא נוטל בלא שבועה מפני תיקון העולם", היינו אינו חייב אפילו להביא הוכחות לגבי הוצאות שהוציא.

עם זאת חובה להעניק פרט, כפי שהוזכרה כאן, אינה מקובלת במשפט העברי, היינו לא הוטלה חובה, או יותר נכון נאמר במפורש שהמוצא מציאה משיב אותם בחינם. בשולחן ערוך נאמר: "הרואה אבירה חייב להחזיר בחינם אם הוא בטל, אבל אם היה עוסק במלאכה ובטל ממלאכתו... נוטל לו שכרו כפועל בטל". כלומר, דמי בטלה הוא רשאי ליטול, אבל מעבר לדמי בטלה אינו זכאי ליטול. כך נאמר בהלכה.

אנו מוצאים בספרות שכבר בתקופות קדומות - ולא רק במאה השנים האחרונות - נהגו הבעלים לזכות את המוצא בפרט. יש עדות מלפני כמאה שנה לגבי אחת הקהילות בחורכיה, שם נקרא הדבר "דמי בשורה", ובפירושו למשנה אומר הרמב"ם: "ואם היה המנהג שהמחזיר אבירה מקבל שכר...". אולם זה היה מנהג וולובטרי, ולא חובה שהחוק הטייל.

ב. הלוי:

מנהג אינו ענין וולונטרי. זו עובדה.

ג. רקובר:

מהסקורות זה נראה כנוהג. על כך אומרים:
והרי זה בניגוד לדין תורה שיש להשיב

בחינם, ועל זה דנים הפוסקים.

לפי זה יש מקום לשקול אם לפי עמדת המשפט העברי דרך זו של הענקת פרס למוצא היא כה חיונית לעידוד השבת אבידה שמן הראוי לתקן תקנה שתחייב את בעל האבידה להעניק פרס למוצא. יש לשקול ענין זה גם נוכח העובדה שהחוק כפי שנתקבל כאן מרחיק לכת יותר מהמשפט העברי בכך שהוא מזכה את המוצא כעבור תקופה מסויימת אם לא נתגלו הבעלים. לעומת זאת אין המשפט העברי מזכה את המוצא אם הבעלים לא התיאשו מהאבידה. אם כך הדבר, הרי החוק מעודד כבר במידה מסויימת להחזיר אבידה כי הוא מזכה את המוצא באבידה כעבור תקופה מסויימת, בלי להתחשב בראש. גם זה עשוי, לדעתי, להיות אחד השיקולים אם רצוי מבחינה ציבורית - ואני מדבר רק מבחינה זו, ולא מבחינה מוסרית - להטיל חובה להעניק פרס למוצאים כדי לעודד את המוצאים.

א. אנטוריון:

אני חושב ששכרו של הסעיף המוצע על-ידי חבר-הכנסת הלוי ייצא בהפסדו, כי ברגע שנהפוך אל ענין הפרס למשהו מחייב תרבינה האבידות. אפשר יהיה לגנוב או לכייס, להחזיר את החפץ ולבקש פרס בעת ההחזרה. אני מניח שסעיף כזה יעודד אחוז מסויים של אנשים ללכת בדרך זו, כלומר, אלה לא יהיו המוצאים הישרים, אלא המוצאים הלא כל כך ישרים. מאידך גיסא, החוק כפי שהוא מנוסח עכשיו מטיל חובה אזרחית להשיב אבידה, וכדי למנוע סרדות מהמוצא במקרה שהחזקת האבידה כרוכה בהוצאות, ניתנה אפשרות להחזיר את האבידה למשטרה. נכון שזה מנהג יפה להעניק פרס למוצא, אבל אין זה רצוי להפוך את הדבר לחובה בחוק.

י. ארידור:

עקרונית אני תומך בעמדת חבר-הכנסת הלוי שיש להעניק פרס בשיעור נמוך - ואפילו בשיעור נמוך מאד - עבור החזרת אבידות. ברור לי שאין חובה זו יכולה לחול על כל מציאה. עבור מציאת מכוננית, למשל, לא מגיע שום פרס. הבעיה היא אם המוצא יכול היה לעשות במציאה כבתוך שלו. אם היה יכול לעשות בה בתוך שלו ולא עשה כן, מגיע לו פרס. זה אמור, למשל, במקרה שאדם מצא תכשיטים יקרים והחזיר אותם. במקרה כזה אם נותנים למוצא 50-100 לירות, אפילו בצירוף תעודת הוקרה של המשטרה, זה מקומם וזו סמל גרימת עוול לאותו מוצא ישר, ואיני דואג לזה שאנשים יתפרנסו ממציאות. לכן אני מציע שנקבל כעיקרון את הצעת חבר-הכנסת הלוי ונצמצם אותה - בחוק או בתקנות מתאימות - אך ורק למקרים מסויימים.

לאחר שקיבלנו את סעיף 12 כפי שקיבלנו אותו אנו חייבים לתקן שני דברים: ראשית, איננו רוצים לפסול הצעת פרס מצד אדם שאיננו אבידה, ונניח שאדם זה מפרסם מודעה בעתון בה הוא מציע פרס למוצא הישר. לאחר שהמוצא משיב את האבידה אומר לו בעל האבידה כי למרות המודעה שפרסם בעתון אין הוא חייב לתת לו פרס.

ס. ארן:

ישנו חוק החוזים.

י. ארידור:

קונסטרוקציה זאת אינה כל כך בלתי סבירה. הרי בסעיף 12 שללנו תחולה של הסכם, ואם כן, חוק זה עדיף על כל הסכם. הרי לא אמרנו שהחוק עדיף רק על הסכם שנחתם לפני שהחפץ אבד.

שנית, לאחר שכתבנו בסעיף 12: "הוראות חוק זה יחולו כשאין בחוק אחד הוראות מיוחדות לענין הנדון", איני יודע אם ההוראות בחוק השומרים, למשל, הן הוראות מיוחדות לענין הנדון. יכולה להישמע טענה שההוראות בחוק השומרים הן הוראות כלליות ובחוק שלפנינו סובאות ההוראות המיוחדות. לכן ההוראות בדבר החזרת הוצאות חלות על שומר, אך על שמירת אבידה חלות ההוראות בחוק האבידות ולפיכך אין החזרת הוצאות. אני מזכיר את הדברים הללו לא כדי לשכנע את הוועדה לשנות את סעיף 12, אלא כדי לשכנע אותה לפתור את בעיית הפרס, אפילו פרס מרצון, ואת בעיית החזרת ההוצאות על-ידי איזכור ספציפי במסגרת ההצעה הכללית שהציע חבר-הכנסת הלוי.

היו"ר י. גולדשמידט:
כיוון שהגענו לסוף הישיבה אני מציע
שנמשיך בענין זה בישיבה הבאה ונקדיש לו
עוד עשר - חמש-עשרה דקות ונסכם אותו. מלבד זה אנו צריכים לקבל נוסח
שיכלול את התיקונים שהוכנסו בסעיפים תוך כדי הדיונים. כן ייבדק היחס
בין סעיף 4 לבין סעיף 11 לאחר ששני הסעיפים יהיו לפנינו.

הישיבה ננעלה בשעה 11.10.